

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze diplomové práce

**Platební bilance České republiky
(případová studie zadluženosti)**

Blaháčková Andrea

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce se zabývá platební bilancí České republiky. Práce je rozdělena do dvou částí. První část obsahuje literární rešerši, druhá část popisuje platební bilanci a zadluženost České republiky v průběhu let 1993 až 2013.

V rámci literární rešerše je popsána definice platební bilance, její transakce a další pojmy týkající se popisu platební bilance. Poměrná část je věnována struktuře platební bilance (horizontální, vertikální), nadále jsou popsány jednotlivé účty platební bilance a jejich složky. Zahraniční zadluženost uzavírá první část práce. Teoretická část práce je zpracována z podkladů odborné literatury a dostupných internetových zdrojů.

Případová studie neboli praktická část platební bilance České republiky je zpracována na základě podkladů uveřejněných na stránkách České národní banky a Českého statistického úřadu.

Klíčová slova

Platební bilance, běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí, zahraniční dluh, kreditní a debetní operace

Cíl práce

Cílem této diplomové práce je provést analýzu platební bilance České republiky. Práce bude zahrnovat jak analýzu jednotlivých účtů, tak i celkového salda, a to v průběhu let 1993 až 2013. Tato analýza by měla napomoci k odhalení některých příčin jednotlivých pohybů na účtech a celkových sald. Práce by měla také odhalit, zda se zahraniční zadluženost České republiky pohybuje ve zdravé míře. Závěrem práce bude zhodnocena platební bilance jako celek po sledované období.

Metodika

Diplomová práce je zpracována na základě prostudovaných materiálů, jako jsou odborné literatury a důležité internetové zdroje, které slouží k pochopení problematiky. V práci budou použity komparativní a deskriptivní metody zkoumání.

Teoretická část je podkladem pro část praktickou a zabývá se platební bilancí a jejími jednotlivými složkami. Cílem teoretické práce je vytvořit srozumitelný a hlavně přehledný podklad pro praktickou část.

Praktická část diplomové práce se pak bude zabývat analýzou platební bilance v jednotlivých letech. Na základě analýzy bude zhodnocena situace o stavu a vývoji české ekonomiky v průběhu let. V rámci praktické práce bude využito statistických údajů, které jsou zveřejněny Českou národní bankou (centrální banka) a Českým statistickým úřadem.

Tato práce se zabývá analýzou platební bilance a zadlužeností České republiky. Práce zkoumá již zmíněnou problematiku za roky 1993 až 2013.

Pojem platební bilance představuje jednu z makroekonomických položek, která slouží k hodnocení a analýze vývoje ekonomiky země. PB podává přehled o ekonomických transakcích, které byly uskutečнены s ostatními zeměmi. Tyto procesy jsou zaznamenány na jednotlivých účtech (běžný účet, finanční účet, kapitálový účet, změny devizových rezerv a samozřejmě účet chyb a opomenutí). Platební bilanci sestavuje a uveřejňuje Česká národní banka. Ta ji kompletuje na základě doporučení a standardů Mezinárodního měnového fondu, protože PB by měla být mezinárodně srovnatelná s odpovídající vypovídací schopností. V průběhu let se struktura platební bilance měnila. Nejprve byl kladen důraz na transakce zboží, ale později s vývojem ekonomických teorií se vše rozšířilo i o jiné ekonomické toky.

Česká republika představuje malou zemi, která obchoduje s ostatními zeměmi, protože některé zboží a služby si nemůže zajistit sama anebo je výhodnější je dovážet ze zahraničí. Zásadní krok pro Českou republiku byl vstup do Evropské unie, na jejímž základě byly rozšířeny možnosti, a to například i v podobě nových trhů a pohybu osob, zboží a kapitálu. Zásadní vliv představují i finanční prostředky vkládané zahraničními investory.

Dalším důležitým pojmem je zahraniční zadluženost, která je přehledem finančních pasiv sektorů ekonomiky vůči nerezidentům. Tyto údaje o zahraniční zadluženosti jsou zároveň součástí investiční pozice. Ta představuje rozdíl mezi finančními aktivy a pasivy za všechny sektory ve vztahu k zahraničí. Sledování investiční pozice poskytuje důležité informace, na jejichž základě se rozhoduje nejen země o nasměrování měnové politiky, ale i investoři o umístění svého kapitálu.

Platební bilance, jak již bylo zmíněno, podává informace o domácí ekonomice a o tom, jak si vede v porovnání se zahraničím. V rámci horizontální struktury je platební bilance tvořena běžným účtem, kapitálovým účtem, finančním účtem, saldem chyb a opomenutí a devizovými rezervami. Běžný účet je nadále rozčleněn na bilanci zboží, služeb, výnosů a běžné převody. Podstatou kapitálového účtu pak je zaznamenávání finančních zdrojů, které jsou přelévány ze strukturálních fondů Evropské unie. Účet chyb a opomenutí obsahuje takzvané nepřesnosti, kurzové rozdíly a samozřejmě metodické odchylky, které vzniknou při sestavování platební bilance. Poslední položkou jsou tedy

devizové rezervy. Ty představují depozita u zahraničních centrálních bank, popřípadě obchodních bank a držené zlato. Úkolem devizových rezerv je vyrovnávání položek platební bilance, ale toto řešení není možné uskutečňovat dlouhodobě.

Platební bilance v průběhu sledovaných let, tedy od roku 1993 až 2013, ovlivnilo několik zásadních okamžiků. A to již zmíněný vstup do Evropské unie, který můžeme považovat za jedno z pozitiv. Kdežto povodně a celosvětová hospodářská krize měly negativní vliv na platební bilanci České republiky.

Pokud se podrobněji zaměříme na běžný účet, pak je na první pohled patrné, že jeho hodnoty jsou trvale v pasivní. Deficit běžného účtu nejvíce ovlivňuje bilance výnosů, i přestože na jedné straně zahraniční podniky u nás investují své finance, pak na druhé straně své zisky už v České republice nereinvestují. První pasivní saldo běžného účtu bylo zaznamenáno už v roce 1994, a nejedná se tedy o přechodný schodek, nýbrž o dlouhodobou situaci. Na deficitu běžného účtu se z počátku nejvíce podílela obchodní bilance. Ta byla následně vystřídána výnosovou bilancí. Naopak ke snížení deficitního schodku napomáhá saldo bilance služeb. Zlepšení obchodní bilance je možné přičítat i tomu, že Česká republika začala více obchodovat se zeměmi Evropské unie. Na vývozu a dovozu se tedy nejvíce podílejí partneři z EU, v procentuelním vyjádření to představuje okolo 80-90 procent všech obchodů. I konkurenceschopnost tuzemských výrobků v zahraničí vzrostla a uskutečněné zahraniční investice v České republice napomohly vylepšit toto saldo. Ale i přes to všechno by se měla země zaměřit na zvýšení exportních výkonů.

Součástí platební bilance je i kapitálový účet, ten se na počátku sledovaného období pohybuje nejprve okolo nulové hranice a v porovnání s jinými položkami platební bilance, není nijak zvlášť významný. Až rok 2004 přinesl výraznější schodek. Ale už od roku 2005 finanční účet neklesl do pasivních hodnot. Jednou z příčin přebytku tohoto účtu jsou zdroje, které plynou z fondů Evropské unie.

Velká pozornost v rámci platební bilance se věnuje i finančnímu účtu. V rámci tohoto účtu se sledují přímé, portfoliové a ostatní investice. Hlavním důvodem je to, že přebytek finančního účtu je využíván k financování schodku běžného účtu. Zájem zahraničních investorů je především v oblasti zpracovatelského průmyslu a v sektoru služeb. V rámci sledovaného období rok 2013 přinesl prozatím nejvyšší saldo finančního účtu.

Investiční pozice České republiky vůči zahraničí se na začátku sledovaného období pohybovala v kladných hodnotách. To znamená, že převažovala aktiva ČR v zahraničí. Zásadní změna nastala v roce 1997, kdy se situace změnila a investiční pozice se propadla do pasivních hodnot. V roce 2006 deficit salda investiční pozice dosáhl jednoho bilionu korun a i nadále naše pasiva v zahraničí rostou.

Zahraníční zadluženost České republiky, která je součástí již zmíněné investiční pozice, ovlivňuje bilanci výnosů a tím saldo běžného účtu a následně celkovou platební bilanci. Sledování zadluženosti a její udržitelnosti je proto důležité. Pro udržitelnost vnějšího dluhu je potřeba nahradit krátkodobé úvěry dlouhodobými. Vyhodnotíme-li situaci v ČR, pak lze říci, že postupem let narůstá dlouhodobá zadluženost a i přestože klesá podíl krátkodobé zadluženosti, v konečném důsledku je patrné, že naše země udržitelnost zahraničního dluhu poněkud nezvládá. Na přelomu let 2003 a 2004 začala výrazněji růst. Největší vliv na této situaci má zadlužování vládního sektoru, a to především vydáním státních dluhopisů.

Závěrem lze říci, že následný vývoj platební bilance bude ovlivněn nejen vývojem ostatních zemí a jejich ekonomik, ale i událostmi v rámci České republiky.

Seznam použitých zdrojů

- DURČÁKOVÁ, J., MANDL, M., 2007.** *Mezinárodní finance*. 3. vydání, Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-1170-6
- DVOŘÁK, P., 2008.** *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-075-1
- HELÍSEK, M., 2002.** *Makroekonomie. Základní kurs. II. přepracované vydání*. Slaný: Melandrium. ISBN 80-867-5418-9
- HOLMAN, R., 2001.** *Ekonomie 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-387-6.
- KUBIŠTA, V. a kol., 2009.** *Mezinárodní ekonomické vztahy*. 1. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-191-5.
- PLCHOVÁ, B., 2007.** *Zahraniční ekonomické vztahy ČR*. 3. vydání, Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1285-3.